

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1933 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående motsatsen mellan lapparnas fria liv och den svenska administrationens stela former.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 199, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville till regeringen frambära vissa i motionen berörda, av lapparna framställda »bekymmer om motsatsen mellan lapparnas fria liv och den svenska administrationens stela former samt överväga de nya inläggen i samband med den utredning, som fortfarande läser pågå inom ramen för dessa överklagade förhållanden».

I motiveringen till denna hemställan anför motionären, bland annat:

Lapparna klaga och göra det enhälligt. I riksdagsmotioner och annorledes har även av mig påkallats uppmärksamhet för detta förhållande, och senast i en av riksdagen bifallen framställning av år 1930 om revision av lappväsendet och dess lagstiftning. Sedan dess har trots den undersökning, som av riksdagen ifrågasatts, våldsamma sammanstötningar mellan lapparnas rättsuppfattning och administrationens tvångsåtgärder givit sig till känna.

Motionären åberopar vidare till stöd för motionen en vid densamma fogad artikel i »Samefolkets egen tidning» för december 1932 med titeln »Lappadministrationen». I denna artikel framföres vissa klagomål över lappadministrationen, varvid bland annat framhålles tvångsslakten av renar i Norrbottens län vintern 1931—1932. Beträffande denna fråga har herr *Lindhagen* vid 1932 års riksdag riktat en interpellation till chefen för socialdepartementet. Utskottet får härutinnan hänvisa till första kammarens protokoll nr 15 s. 1.

Den i motionen omnämnda framställningen från 1930 års riksdag var föranledd av en utav herr *Lindhagen* väckt motion, I: 211, däri denne hemställde, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla,

1) att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt överväga och söka tillrättalägga vissa i motionen omnämnda missförhållanden, som föranletts av Karesuandolappars medgivna invandring på Arjeploglapparnas gamla renbetesområden;

2) att Kungl. Maj:t ville skyndsamt överväga någon lämplig ordning i allmänhet för att enhetligt och praktiskt anknyta lappförfattningarna till det levande livet; samt

3) att Kungl. Maj:t, i den mån för ovannämnda två önskemål krävdes riks-

dagens medverkan, måtte därom framlägga de sociala lagförslag eller andra åtgärder, vartill förhållandena föranledde.

Motionen behandlades av första lagutskottet, som i sitt utlåtande, nr 14, förbragte en vidlyftig utredning angående lapparnas förhållanden och lappadministrationen, till vilken utredning utskottet nu får hänvisa. Utskottet yttrade vidare:

Vad beträffar motionens huvudspörsmål, vidtagande av åtgärder ägnade att främja lappförfattningarnas ändamålsenliga tillämpning och att undanröja vissa befintliga missförhållanden med avseende å rensköteln, har, enligt utskottets mening, den i ärendet förebragta utredningen givit vid handen, att i vissa trakter av lappmarken, där rensköteln uppdrivits till en hög ståndpunkt, den sålunda uppnådda ståndpunktens fortvaro äventyrats och t. o. m. måst övergivas på grund av att, på tillskyndan av myndigheterna och för tillgodoseende av intressen, som ofta kunna sägas icke komma de närmast drabbade vid, inflyttningar ägt rum från andra, långväga håll av lappar, vilkas renskötsel stått på en annan och som det vill synas lägre nivå. Detta gäller framför allt lappbyarna i Arjeplogs socken. Men tendenser av liknande art hava ock på andra håll framträtt, som äro än mer ägnade att uppväcka allvarliga farhågor för renskötelsns bestånd och framtida utveckling, nämligen en allt påtagligare allmän övergång från intensiv till extensiv renskötsel med de risker framför allt för den bofasta befolkningen, som därav följa. Särskilt gäller detta de trakter av lappmarken, som ligga inom Gällivare och Jukkasjärvi socknar, vilka sistnämnda områden å andra sidan måste räknas till de för renskötsel-näringsen mest ägnade och viktigaste i vårt land. Vad den bofasta befolkningen angår, har densamma särskilt i dessa trakter under senare år fått vidkännas allt större förluster i form av skador på odlingar och isynnerhet på utestående hö, förorsakade av renar, som i oordnade hjordar begivit sig in på marker, som de förut blott på andra, mindre otjänliga tider brukat uppsöka. Att nu nämnda förhållanden äro ägnade att uppväcka misshälligheter såväl mellan lapparna inbördes som i förhållandet mellan nomaderna och de bofasta ligger i sakens natur. Särskilt i sistnämnda hänseendet har också på senare tid en rätt allvarlig missstämning gjort sig gällande.

Om man sålunda kan konstatera, att missförhållanden i nu nämnda avseenden äro förhanden inom åtminstone vissa delar av hithörande trakter, uppställer sig frågan, om och i vad mån åtgärder böra från statsmakternas sida vidtagas för att söka åstadkomma ett bättre tillstånd. Av betydelse för ståndpunktstagande därutinnan torde vara spörsmålet, huruvida missförhållandena äro sådana, som under vissa omständigheter alltid kunna väntas inträffa med en än så god lagstiftning och lagtillämpning, eller huruvida de äro av mera djupgående art. Skulle det förra vara fallet, synes extraordinära åtgärders vidtagande icke vara av nöden, utan man torde i så fall få lita till att förhållandena komma att inom icke alltför avlägsen tid läggas till rätta genom åtgärder, som ligga inom ramen för de nuvarande administrativa lappmyndigheternas verksamhet och som icke överstiga deras prestationsförmåga.

Skulle det däremot befinnas, att de missförhållanden, som föreligga, äro djupare grundade, med andra ord äro av beskaffenhet att tarva ett ingripande av särskild kraft och speciell beskaffenhet, måhända baserat på ingående undersökningar om missförhållandenas upprinnelse, lärer man, enligt utskottets mening, icke kunna begära eller förvänta, att de myndigheter, som för närvarande omhänderhava lappadministrationen, skola kunna från sina löpande och för

visso mycket tyngande ordinarie arbeten avstå så mycken tid och arbetskraft, som för sådan händelse torde komma att visa sig vara av nöden för uppgiftens lösande.

Utskottet tilltror sig icke att på basis av det tillgängliga materialet kunna avgöra, huruvida ifrågavarande missförhållanden äro av den ena eller andra beskaffenheten. Men då det icke förefaller osannolikt, att de äro av sådan natur, att deras avhjälpande, enligt vad nyss sagts, kräver extraordinära anstalter, synes det utskottet önskvärt, att en mera ingående prövning av förhållandena än som legat inom gränsen för utskottets möjligheter vidtages.

Skulle en sådan prövning utvisa, att missförhållandena äro av den art, att de icke kunna effektivt och inom snar framtid tillrättaläggas med anlitande allenast av de administrativa krafter, som redan stå till förfogande, aktualiseras spörsmålet om vilka åtgärder som böra tillgripas för hjälpens bringande. Härvidlag kunna givetvis olika utvägar låta sig tänka. Att särskild och utvald arbetskraft därvid måste i någon form anlitas, förefaller att ligga i sakens natur. Något närmare uttalande om denna arbetskrafts organiserande eller rörande området för dess verksamhet anser sig utskottet emellertid icke vare sig kunna eller böra göra. Den undersökning rörande missförhållandenas beskaffenhet, som företages för att utröna huruvida några särskilda åtgärder över huvud böra vidtagas, torde, i händelse så befinnes vara fallet, också giva ledning för bedömning av de erforderliga åtgärdernas beskaffenhet. Dock anser sig utskottet böra såsom sin åsikt anföra, att de åtgärder, som kunna komma ifråga, icke torde behöva vara av annat än tillfällig natur.

Utskottet hemställde därefter, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa utredning rörande beskaffenheten av de missförhållanden med avseende å renskötselns bedrivande och lappförfattningarnas tillämpning i övrigt, som yppats inom vissa delar av Lappmarken, samt, därest av utredningen skulle framgå, att dessa missförhållanden vore av den art, att deras snabba och effektiva tillrättaläggande icke läte sig medelst den dåvarande administrationen å området genomföra, vidtaga de tillfälliga åtgärder för berörda ändamåls vinnande, vartill utredningen kunde giva anledning eller Kungl. Maj:t eljest måtte finna skäl.

Riksdagen biföll utskottets hemställan, i anledning varav skrivelse avläts den 18 mars 1930, nr 75.

I det av Kungl. Maj:t från länsstyrelsen i Norrbottens län över skrivelsen infordrade yttrande vitsordade länsstyrelsen, att vissa missförhållanden vore rådande särskilt beträffande lapparnas renskötsel, ävensom att det vore ett önskemål, att en undersökning komme till stånd om dennas ordnande och underlättande. Denna utredning borde bland annat avse inventering av renbetesmarkerna samt uppgörande av förslag till stängselbyggnader, boplatser, kommunikationsleder, vaktkåtor m. m.

Genom beslut den 30 maj 1930 har Kungl. Maj:t därefter dels anbefallt länsstyrelsen i Norrbottens län att jämte särskilt tillkallade personer till ett antal av högst tre verkställa utredning angående de åtgärder, som böra vidtagas för avhjälpande av de inom vissa delar av Lappmarken i nämnda län yppade missförhållandena, samt rörande de kostnader, som därav föranledas,

dels bemyndigat chefen för socialdepartementet att efter det länsstyrelsen avgivit förslag å därtill skickade personer utse nämnda utredningsmän, dels bemyndigat länsstyrelsen att för varje lappby tillkalla en eller två i renskötsel förfarna lappar för meddelande av råd vid uppgörandet av förslag till de åtgärder, som anses böra vidtagas beträffande lappbyn, samt vederbörande ordningsman för att tillhandagå med upplysningar, dels ock anbefallt länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län att i den omfattning de må anse erforderlig verkställa utredning angående de åtgärder, som för överskådlig tid kunna behöva vidtagas till renskötselns ändamålsenliga bedrivande i dessa län, och rörande de kostnader, som därav föranledas.

Chefen för socialdepartementet har den 6 juni 1930 på grund av nämnda bemyndigande såsom sakkunnig tillkallat nomadskoleinspektören fil. dr E. Bergström. Denne har enligt i riksdagsberättelserna intagna uppgifter verkställt fältundersökningar för utrönande av de olika renbetestypernas fördelning och beskaffenhet, för fastställande av det rationella renantalet samt för konstaterande av behovet av mekaniska anläggningar till upphjälpande av renskötselnäringen. Dessutom hava av den sakkunnige ett flertal speciella frågor behandlats, av vilka frågorna om ökning av lappfogdedistriktens antal samt om ny indelning av länet i laptillsyningsmannadistrikt föranlett särskilt förslag till länsstyrelsen. Bergström har emellertid i år avlidit och någon ny sakkunnig i hans ställe är ej utsedd.

Enligt vad utskottet inhämtat är länsstyrelsen i Norrbottens län fortfarande sysselsatt med den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen. I den mån så erfordras sker denna i samråd med länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län. Även i sistnämnda län pågå utredningar uti av Kungl. Maj:t anbefallda avseenden.

Utskottet.

Lappadministrationen och vad därmed sammanhänger innesluter, såsom allmänt är känt, frågor av delvis mycket invecklad och ömtålig beskaffenhet. Särskilt gäller detta renskötseln och förhållandet mellan lapparna och de bofasta samt över huvud taget lapparnas oundvikliga beröring med det moderna samhällslivet. Emellertid pågår, såsom ovan nämnts, en på riksdagens hemställda igångsatt utredning om dessa frågor, och det är givet, att av lapparna framställda, i motionen berörda önskemål därvid komma under omprövning. Utskottet kan därför icke finna erforderligt att på sätt motionären ifrågasatt avlåta framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Utskottet får alltså hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 mars 1933.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Akerman*, *Klefbeck*, *Norling*, *Bissmark*, *Ehrnberg*, *Jonsson* i Lycksele*, *Julin* och *Halvarsson*; samt

från andra kammaren: herr *Hedlund* i Östersund*, fru *Östlund**, herrar *Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud och *Johanson* i Huskvarna, fröken *Wellin* ävensom herrar *Rudén* och *Johnsson* i Kalmar.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.